Розділ 1

Жила на світі дівчинка. Така собі — ні мала й ні велика, здається, була вона трохи схожа й на ту, що якось Панною квітів стала. Мала сім років, а може, й менше. І не було в неї мами. В той час, як інші діти матір не тільки мали, а й могли щохвилини до неї прибігти, щось розказати, на щось поскаржитися, прилащитися чи помазатися. Це дуже смутило дівчинку, адже і їй часто хотілося прилащитися до когось. Натомість жила вона біля чужої жінки, яка тримала її з доброї ласки. Була вона, та жінка, така собі: ні добра й ні лиха, малу доглядала, часом трохи й любила, а все не так, як рідна мати.

Сталося так, що чужа жінка, біля якої дівчинка знайшла притулок, насварила її і вдарила. І то ні за що, тільки за те, що мала розлила відро води, побила всього одну та й то дуже стару чашку і висипала на підлогу цукор саме в той момент, коли хотіла таємно набрати з нього собі ложечку. Отже, її вдарено — стало їй невесело, стало їй боляче й образливо, і народилися в її очах такі сльози, яких раніше й не відала. Величезні, тремкі й пекучі.

Йшла дівчинка по стежці із отими слізьми на очах і дивилася крізь них на світ. І світ отой був оперезаний райдужними колами, барвистими смугами, в яких найбільше мигало червоного, а в тому трепеті, серед тих барв уздріла вона раптом перед собою на тій-таки стежці високу й гарну жінку. Та жінка йшла просто до неї і всміхалася так лагідно й гарно, що дівчинка аж зупинилася схвильовано й закричала:

— Мамо! Мамо!

І від того, що вона зупинилася так знагла, чи від того, що скрикнула так раптово, зірвалися їй із очей ті великі чарівні сльозини. І знову світ став як світ, і не грали в ньому райдужні кола, і зникли барви, а стежка із срібної стала звичайною, земляною. А що вчора пройшов дощ, то

лежало на ній аж чотири калюжі, і до однієї з них підлетів горобець (також не казковий) та й пив собі воду, закидаючи голову, водночас навдокіл озираючись. І, звісна річ, не стало на стежці ніякої високої й гарної жінки, бо й не було її, а коли так, ніхто й не усміхався до заплаканої дівчинки — ще жалкіше й болючіше зробилось у неї на серці. Не витримала такого жалю маленька, струснула волоссячком і сказала сама до себе:

— Хай там що, не повернуся я до жінки, яка мене ображає і б'є. Не бажаю, щоб мене ображали і били!

А це подумала вона тому, що здалося їй: не може бути, щоб у цьому величезному й широкому світі та й не зустрілася їй справжня мама. А ще їй здалося: не може такого бути, щоб її справжня мама та й не ходила десь по срібних стежках. А може, вона, ота неіснуюча мама, також дівчинку шукає, очі собі проплакала? А що, коли я, вирішила тоді маленька, рушу їй назустріч, а що, коли я й собі почну її розшукувати, чи не знайдемося ми швидше? Отаке подумала собі дівчинка, і їй від того аж сонце ясніше засвітило.

Оскільки ж стелилася перед нею порожня стежка (таж-бо й горобець, який пив воду, давно вже полетів), то й не спинялася вона, а рушила, недовго думаючи, у величезний і широкий світ. Покинула без жалю чужу жінку, що її образила й набила, і чужий дім, що його досі вважала за свій. Тільки й раз туди озирнулася — стояла там на ґанку чужа жінка, ота погана жінка, що так несправедливо й грубо з нею повелася, і дім отой чужий захитався в її визорі й почав розпливатися, ніби відбитий у воді. Почала хитатися й розпливатися жінка на ґанкові — розмилися вони, дім і людина, в її очах, на віки вічні, не було вже до них дівчинці повороту. А раз так, то більше вона й не озиралася.

Йшла собі та йшла, а стежці кінця й краю не було, така вона була звивиста й довга. Розвертала дівчинка голівку в один і в другий бік, придивлялася пильно: а може, десь на цій стежці зустріне високу й гарну, що її побачила сьогодні крізь ясні кришталики власних сліз. А

може, та висока й гарна почула її болісний погук і вже рушила їй назустріч?

Отак дівчинка йшла не день і не два, спала собі під кущем, вкривалася лопуховим листком, а не плащем, а під голову мостила кулачка, була-бо бідненька така. І їла не без утіхи глодові яблучка та горіхи, а ще яблучка-кислиці, а ще й грушки-гнилиці. Були у неї в цій мандрівці й товариші — удень сонце, а увечері місяць. А ще мала вона клуночка, прив'язаного до палиці, і в тому клуночку спала загорнута лялька без руки й без одного ока, тиха й ласкава лялька, з якою, коли ставало дівчинці аж надто печально, вона й побалакати могла.

Розділ 2

Вже зовсім вона утомилася і зовсім змарніла. Та й зовсім утомилася її лялька в клуночку, що був прив'язаний до палиці, коли ж побачила хату під солом'яною стріхою, а біля неї — вишневий садок. На ґанок вийшла одягнена в темне жінка, і малій аж подих перехопило: чи не та це, котру шукає? Тому побігла чимдуж до хати, а жінка аж дашка до очей приклала, так виглядала її, маленьку.

Але мала не добігла до порогу — щось її зупинило. Стала й дивилася, бо, може, трошки й засумнівалася: чи схожа ота жінка на високу й гарну, що їй привиділася була на стежці, чи, може, й це одна із чужих чужениць?

— Чого на мене так дивишся, дівчинко? — лагідно спитала жінка.

— Хе! — сказала мала й закусила губку.

— Заблудилася ти, чи що?

— Ні, я не заблудилася, — сказала мала, — Я жила в чужих людей, і ті люди мене образили. Скажіть, тьотю, це правда, що в кожної людини повинна бути мама?

— Ходи, присядь на ґанкові, відпочинь, — так само лагідно сказала жінка. І здивувалася маленька, дивлячись на неї. Сумне-сумне обличчя та мала.

— В кожної людини повинна бути мама, — сказала жінка, — А ти що, не знаєш цього?

— Не знаю, — відповіла дівчинка, — А може, трошки й знаю. Якось я плакала і крізь сльози побачила срібну стежку. Скажіть, бувають срібні стежки?

— Ну, коли дивишся крізь сльози, то бувають, — відповіла жінка.

— Так от, побачила я срібну стежку. А на ній — отаку високу й гарну жінку, трохи й на вас схожу. Отож я й подумала: а може, це і є моя мама?

— Де ж вона ділася?

— Не знаю, — сказала дівчинка, — Просто я подумала: а може, це і є моя мама? То не ви були?

— Ні, не я, — мовила сумно усміхаючись, жінка, — Це тобі привиділося.

— А що таке привиділося? — спитала мала.

— Коли бачиш щось, а його нема.

— Як це так нема? — обурилася дівчинка, — Свою маму я завжди впізнаю.

— То ж яка вона, твоя мама? — спитала жінка.

— Гарна! — гаряче відповіла маленька, — Краща, розумніша й лагідніша за всіх.

— Правильно тобі здається, — сказала жінка, й її обличчя стало ще смутніше. Подивилася на стежку, якою прийшла до них дівчинка, і начебто задумалася, — О, я, здається, починаю, тебе розуміти…

— Знаєте, де моя мама? — спитала дівчинка.

— Може, й знаю, бо від мене всі такі речі відходять, — відказала жінка, — Он подивися, — показала вона на небо, — Бачиш, Хмара сяє? То і є палац, куди відходять такі, як твоя мама.

— Як так — відходять? — спитала дівчинка.

— Хтозна-як, — сумно сказала жінка, — Часом спускається з неба дивна світляна драбина — це тоді, коли сонце з-за Хмари визирає. То, може, по тій драбині такі, як твоя мама, і йдуть.

— А можна й мені туди дістатися? — спитала дівчинка.

— Колись дістанешся, — смутно відказала жінка, — Але через багато-багато років. За життя туди не доступишся.

— А чому ви сказали, що від вас такі речі відходять? — спитала мала, — Які речі, чому відходять і чому від вас?

— Ну, про це ти пізніше дізнаєшся, — смутно усміхнулася жінка.

— Що ж мені робити? — спитала розпачливо маленька.

— Знаєш, що роблять, коли в дитини загубиться іграшка? Їй купують таку саму, тільки іншу.

— Хіба так можна? — спитала з сумнівом дівчинка, — Мама — не іграшка…

— Правильно, — відказала жінка, — Але одне тобі залишається: коли нема в тебе мами, придумай її. Або ж знайди її в чужій людині. Хочеш, і в мене можеш залишитися. Я не маю дітей, то тебе б і взяла. Сама ж сказала, що я трохи подібна до твоєї мами. Допомагатимеш мені — й житимемо. Спробую стати тобі мамою.

Казала це жінка, але на малу не дивилася. І голос у неї чудний був: повільний, розтяглий, смутний, ніби й неживий трохи.

— Я вже пробувала, — мовила маленька, — Але та жінка, в якій я шукала маму, зовсім не моя мама.

— Спробуй ще раз, — сказала жінка, — Коли будеш слухняною, старанною, коли добре працюватимеш, то, може, у мені й знайдеш свою маму.

— Гаразд, — відповіла дівчинка і подивилася на чудову, срібно обрізану Хмару, — Коли й ви кажете, що так можна знайти маму, я спробую.

— От-от, — мовила жінка трохи веселіше і навіть зирнула на малу, — Я ж спробую знайти в тобі свою доню, бо ніколи не мала дітей. Не кваплю тебе, подумай.

Дівчинка подумала трошки, роззирнулася навчиш — онде стежка, яка її сюди привела. Подумала ще трошки, а тоді зирнула на Хмару —

велика й весела та була. Подивилася на жінку, на її дім, на ґанок, де сиділа, й на павутину, що звисала з перила. Хотілося й не хотілося їй тут залишатися, але ноги їй гули від утоми, а очі аж по вінця налилися важкою сірою водою. В дорозі сукенка її забруднилася, а сандалики аж зовсім розтоптались.

— Гаразд, — зітхнула дівчинка, — Хай буде так, як ви кажете...

І вона почала жити в тієї жінки. Та ніколи її не сварила, навіть коли мала відро з водою перекидала, навіть коли та чашку розбила, навіть коли цукор висипала, бажаючи потай набрати собі ложечку. Ранками, коли сходило сонце, жінка розчісувала повільно довге, темне волосся малої і зав'язувала в коси стрічки, але все чорні. Вдягла її в чорну плахточку і у вишиту чорним сорочечку. На ніч співала гарних, але смутних пісень, і хоч тішилася дівчинкою й лагідно до неї говорила, сама ж весела не була ніколи. Часто й сльози капали їй з очей, а коли розпитувала дівчинка, що з нею таке, ніколи не відповідала. Навіть милуючи малу, ніколи не всміхалася, ніколи не раділа, ніколи не жартувала.

А рухи мала жінка повільні, наче завчені, а коли ходила по хаті, здавалося — не жива людина це снує, а тінь. Від того дуже невесело було у їхній хаті, та й хата була темна, з мацюпусенькими сірими віконцями, вся сірим павутинням заснована. Тому й дівчинка рідко сміялася, рідко коли жартувала, а вночі їй снилися дивні сни.

Бачила вона якихось дивних сірих істот, котрі скавуліли, плакали й ячали, чула пісні печальні й протяжні, і ходили ті істоти по чорній траві. І тільки раз привиділася їй стежка, ота сама срібна стежка, і тільки раз їй привиділася висока й гарна жінка. Така знайома й рідна, яка їй щось казала самими вустами. Та за тими скавулінням, плачем і ячанням не могла дівчинка розібрати її слів. І от саме в той ранок, коли прокинулася дівчинка після того видіння, побачила вона над собою схилене лице своєї нової матері — і здригнулася мимовільно й сахнулася: уздріла в тому обличчі щось безнадійно чуже.

Після того задумалася дівчинка: ні, справжня мама повинна бути не така, справжній мамі чого б ото вічно смутитися, справжній мамі чому б не сміятися до своєї дитини? Тому втекла з дому, забилася у глухий кут, зарослий бур'яном, і довго дивилася на небо. Бачила там блискучу срібну Хмару й уявляла на ній блискучий срібний палац, у якому мала б жити висока й гарна, котра так чудово всміхається. І знову проступили в неї на очах сльози, кришталики сліз, і дивилася вона на райдужні кола, на барви, в яких найбільше було червоного, але цього разу на стежці не побачила нікого — жаль їй стало, дивний біль торкнувся її серця.

— А що, Галю, — сказала вона своїй ляльці, — невесело нам живеться?

— Невесело, — відповіла лялька і моргнула своїм єдиним оком.

— Ця моя нова господиня чудна, — сказала ляльці, — Не знаєш чому?

— Не знаю чому, — відповіла лялька.

— Тому що вона смутна й невесела.

— Сумна й невесела, — сказала лялька.

— А сумна й невесела чи ж може стати моєю мамою?

— Таки не може, — сказала лялька.

— Що ж мені робити, Галю?

— Щось роби, — сказала лялька, — Бо все, що ти зробиш, — зробиш.

— Не смійся з мене! — мовила крізь сльози дівчинка, — Не смійся, бо я сама не знаю, що ліпше, а що гірше. Що воно і як воно?

— А що воно і як воно? — спитала лялька.

— Не базікай! — закричала дівчинка і навіть дала своїй ляльці Галі лупанця. І лялька після того й справді замовкла, бо чого б це вона не ображалася на лупани, коли її господиня через те і чужу жінку покинула? Ноги в неї мотилялися як неживі, єдина рука виставилася вперед, а єдине око аж заблищало від образи.

— Отака я в тебе нерозумна, — сказала дівчинка, — набила тебе, а не знаю чому.

— Бо ти нерозумна, — прошепотіла ледь чутно лялька.

Тоді дівчинка пригорнула ляльку до себе, притулила до грудей, обцілувала її, і вони трошки разом і поплакали. А потім вони в тому закутку, в бур'янах, сміялися й шепотілися, бо хоч і сварилися часом, а одна без одної таки не могли…

Чотири скрині було в їхній хаті. Чотири міддю й залізом окуті скрині. Спершу не відала дівчинка, що в тих скринях, бо коли мала відчиняти скрині, господиня відсилала маленьку надвір. Дівчинка була слухняна і йшла, навіть у вікно не підглядала, а коли поверталася, скрині були знову замкнуті і холодно світили начищеним залізом та міддю. Сама ж жінка ставала після того ще печальніша, тільки пригортала до себе малу, начебто трошки й розпогоджувалася. Працювати ж дівчинці у неї випадало небагато: пряли вони з жінкою пряжу і сукали з неї нитки.

— Так мені дивно у вас жити, — сказала якось дівчинка.

— Чому ж дивно? — спитала жінка.

— Бо ви смутні й невеселі, — сказала маленька, — Мені біля вас самій смутно робиться. Чому ви смутні й невеселі?

— Так і мусить бути, — сказала жінка й погладила малу по голові.

— Чому ж мусить бути?

— Могла б уже здогадатися, стільки в мене проживши. Я — королева Печалі, — сказала жінка, — А оці скрині… Не знаю, чи й казати тобі дочасно?.. Не доросла ти, не знаю, чи зрозумієш…

Дівчинка подивилася на королеву Печалі широкими очима: трохи страшно їй стало.

— Еге ж, я — королева Печалі, — повторила жінка і пригорнула до себе дитину, — І робота моя: посилати смуток і печаль на землю. У цих скринях вони й заховані: в одній — Смуток, а в другій — Печаль…

— А що в тих двох? — спитала дівчинка.

— А в тих двох — Горе й Біда, — сказала жінка й гірко похилилася, — Тяжко мені з такою роботою, от я й згодилася донечку собі взяти. Чи гаразд тобі в мене живеться, дитино?

— Гаразд, — прошепотіла дівчинка, — Тільки дивно якось!

— А ти не дивуй, — сказала жінка, в її чорних очах вперше заграли блискучі іскри, — Дивися на мене і знаходь у мені свою маму. Шукай її, шукай і люби. Тоді, може, і я веселіша стану.

Але дівчинка в цей день найменше бачила в ній маму. Вона затремтіла, як осиковий листок, злякано зирнула на скрині, що стояли в

хаті. І здалося їй, що почула тихий плач, стогони, скавуління і ячання: хтось ніби жалівся, скаржився — покотилися з її очей сльози.

— Чому плачеш, маленька? — ніжно оповила її руками жінка, — Не хочу, щоб ти журилася.

Але натомість і сама зронила на голівку малої холодну сльозу і заридала ще гіркіше, ніж та.

— Ось бачиш, як ми з тобою веселимося, — відштовхнула легенько дівчинку королева, — Замість тішити одна одну, плачемо… А я тебе й справді полюбила… Справді хочу, щоб ти стала мені донькою.

— А коли я виросту? — запитала тихо дівчинка.

— Заміниш коло цих скринь мене…

В той день знову пішла мала у свій зарослий бур'янами закуток і, як ніколи доти, задивилася в небо. З тугою вдивлялася вона в те небо, аж пристрасно простягала руки до блискучої й веселої Хмари. І сталося раптом диво: знову вибилися їй на очі два прозорі чарівні кришталики, і втретє побачила вона срібну стежку, а на ній — високу й гарну жінку.

— Мамо, мамо! — зашепотіла дівчинка, ламаючи руки, — Мамо, мамо, як мені тебе знайти?

І від того, що вона заламала так руки, чи від того, що струснула голівкою, знову зронилися на землю кришталики і знову порожньо засвітилася перед нею стежка, на якій виблискували чотири калюжі, і з однієї смішно пив воду горобець. І не було на тій стежці ніякої жінки, і ніхто не всміхався до заплаканої дівчинки, а раз так, жалко й боляче зробилося їй на серці і знову забалакала вона до своєї ляльки:

— Недобре мені, Галю, в цій новій хаті, ой недобре!..

— Недобре, — згодилася лялька.

— Яка мені радість стати колись королевою Смутку й Печалі?

— Нема радості від смутку й печалі, — зітхнула лялька.

— Не знайду я в королеві Смутку своєї мами.

— Еге ж, не знайдеш.

— То що ж мені робити?

— Щось роби, — сказала лялька, — Бо що тобі робити?

— Втекти мені хочеться звідси.

— То й треба тікать, — сказала лялька.

— Ти так вважаєш?

— Еге ж, я так вважаю.

— А що, коли й на нас вона нашле Горе й Біду?

— Коли нашле, втікати будемо. Й утечемо.

— Еге ж, утечемо, а коли ні?

— То щось тоді робити будемо, — сказала лялька.

На те слово дівчинка встала і, недовго думаючи, пішла у світ, покинувши цей край і хату під солом'яною стріхою, на ґанку якої стояла

вдягнена в чорне жінка і, приклавши долоню до лоба, смутно дивилася. Текли їй по щоках сльози, а губи кривилися від болю.

Але раптом скинула рукою жінка, ніби хотіла затримати дівчинку, і на той рух самі собою розчинилися широко двері і викотилися з них Горе і Біда. Горе було високе й тонке і на худих ногах, а Біда широка, кругла, начебто бочка. Як побачили те дівчинка з лялькою Галею, кинулися вони тікати, а за ними помчалося довге Горе і котилася, гримлячи, кругла і груба Біда. Щось вони кричали, щось горлали, ячали, репетували, чимось рипіли, скавчали, свистіли, але дівчинка мчала і мчала, аж духу їй не ставало. Дорогу їй перерізав яр, і вона покотилася вниз, притискаючи до грудей ляльку. А в яру була глиняна печерка. Вискочила туди дівчинка, скулилася і зробилася маленька і дрібненька, а серденько їй у грудях колотилося і підстрибувало. Горе ж перескочило через яр і помчало далі, а Біда високо злетіла в повітря і так само промчала мимо. І кричали, й вищали, і свистіли, і подаленіли — були-бо нерозумні і в думку не клали, що хтось від них може в печерці сховатися.

А коли все стихло, коли знову заспівали пташки, а на дні яру задзвенів струмок, коли перестало битися і вириватися з грудей серденько маленької, зітхнула вона й вилізла з яру. Тихо було і ясно, світило сонце і палало навдокіл осіннє листя.

— От ми й утекли, Галю, чи не так? — спитала дівчинка.

— Утекли, — сказала лялька, — Але не радій дочасно.

— Чому ж не радіти?

— Боюся, що ця королева мстива й так просто тебе не покине.

— А я її вже й не боюся, — сказала згорда дівчинка.

— Ой, як добре, що ти її не боїшся, — сказала лялька.

— То що, знову в дорогу рушимо?

— Еге ж, рушимо, — сказало лялька.

— Куди ж підемо?

— Туди, куди тобі треба, — мовила лялька.

— Треба мені маму знайти.

— Еге ж, підемо шукати тобі маму, — відповіла лялька.

Отак і пішли вони по тій самій довгій і срібній стежці, яка не мала кінця. Роззиралася маленька пильно, одне — боялася, щоб не передибали її десь Горе та Біда, а друге — виглядала, чи не стріне оту високу й гарну, дивлячись на яку, схвильовано колотиться серце, і яка ніколи за нею ніякого Горя й Біди не посилатиме.

Розділ 3

Так дійшла дівчинка до ще однієї хати, яка також стояла під солом'яною стріхою, а на порозі її також сиділа жінка, трохи схожа на ту високу й гарну. Як побачила маленька, кинулась бігти, а біля ґанку спинилася й задивилася — знову чужі риси уздріла в тій, яка сиділа на східцях.

— Чого ти так дивишся на мене, дівчинко? — спитала жінка.

— Маму шукаю, — відповіла маленька і закусила губу.

— Чи ж я схожа на твою маму, що так кинулася?

— Схожі, — схилила голову дівчинка, — А трохи й несхожі.

— Ходи сядь біля мене.

Дівчинка сіла на ґанок, вимитий, гарний, і ніяка павутина тут з перила не висіла.

— В мене теж колись була дівчинка, — мовила жінка, — Жила біля мене така гарна і славна доня, як оце ти, а потім пішла, не бачила її більше. Кажуть люди, на Хмару пішла.

— І ви знаєте про ту Хмару? — здригнулася дівчинка.

— Про неї всі люди знають, — відказала жінка.

— А я й справді схожа на вашу дівчинку?

— Схожа, — сказала жінка, — А трохи й не схожа…

— То знаєте що, — мовила дівчинка, — Ми, здається, одного шукаємо: я маму, а ви доню.

— Звідкіля ж ти прийшла? — спитала жінка.

— Жила я в чужих людей, — відповіла дівчинка, — І побили вони мене за розлиту воду, розбиту чашку й розсипаний цукор. Потім жила я в королеви Печалі, вона мене не сварила й не била, але не витримала я того життя. Смутно там і темно, а моя мама не смутна і не темна.

— І ти прийшла до мене? — лагідно спитала жінка.

— Еге ж, прийшла. Бо сказала мені королева Печалі: свою маму я в інших людях можу пошукати, бо хто може дістатися на ту Хмару?

І показала вона пучкою вгору, де сяяла чудова біла пречиста Хмара. І подивилися вони туди, аж засліпилися обоє, така срібна була, лискуча і недосяжна.

— Ну що ж, — сказала жінка, — Може, й правду тобі сказала королева Печалі. Зайди в мій дім, я тебе вмию й причепурю, бо хіба можна носити таку одежу, як на тобі?

Взяла дівчинку за руку, і та мимохідь зирнула на її пальці — здалося їй, що вони вкриті ледь помітною позолотою. Встали вони і пішли в дім. І все в тому домі блищало й сяяло, світла там було багато, а в кутках — жодної павутини. Величезні вікна були прикрашені мармуровими лутками, чисті шибки висвічували ясним небом, а стіл посеред кімнати сяяв, ніби золотий. І так добре й радісно стало дівчинці у цій веселій хаті, що їй по-справжньому захотілося тут залишитися, щоб ця золотава жінка стала її матір'ю і щоб стала цій жінці вона донечкою. Поривно пригорнулася маленька до пишної одежі жінки, але не ніжне і ясне тепло до неї заструмувало, а начебто до металевої статуї вона доторкнулася.

— У мене ти не бідуватимеш і не сумуватимеш, — сказала жінка, — Я ж бо найбагатша з усіх багатих.

— Хто ж ви така? — задерла голову дівчинка.

— Хіба не пізнала? — засміялася господиня, — Я — королева Багатства, і єдине, чого тобі в мене доведеться навчитися, — добре і безпомильно лічити.

— Я вмію лічити, — сказала мала, — Минулого року я до ста лічила, а тепер — до тисячі!

— Чудово! — зирнула на неї королева Багатства, — Навчу тебе лічити до мільйона, мільярда і трильйона.

Стисла тендітні пальчики малої, і здалося дівчинці, що рука королеви Багатства теж металева, аж скрикнула вона тихенько — боляче їй зробилося…

Так почала вона жити у тієї жінки. Ніколи не сварила королева Багатства малу і не била за розлиту воду, розбиту чашку чи розсипаний цукор, ніколи не сумувала маленька біля неї так, як біля королеви Печалі, але була королева суха й поважна і мала напрочуд холодні, хоч і золотисті, очі. Все тіло її теж було золотисте, але так само холодне, і хоч розчісувала вона дівчинці волосся, зав'язувала банти й прикрашала стрічками, хоч одягала її в пишні золототкані парчі і у вишиті сріблом та золотом сорочки, не зовсім затишно відчувала себе біля неї дівчинка. Ніколи-бо ця жінка не сміялася й ніколи не співала, ніколи не раділа й не веселилася, ніколи не обігрівала приймачку теплим словом і теплим дотиком. Поцілунки її були холодні, як і всі її ласки, а в хаті завжди висів гіркуватий присмак металу…

— То як тобі подобається нова господиня? — спитала дівчинка в ляльки Галі, коли вискочила якось надвір.

— Вона гарна, — сказала лялька, — Гарнішої бути не може.

— Еге ж, вона гарна, — сказала дівчинка, — І в хаті в неї світло, але якось мені чудно в неї.

— Бо ти вередуха, — сказала лялька Галя, — Не було ще у тебе такої гарної господині.

— А не було, — згодилася дівчинка, — Може, я й справді вередуха?

— Еге ж, ти й справді вередуха, — сказала їй лялька Галя…

Чотири скрині стояли в хаті, і повела до них одного дня королева дівчинку. Були вони окуті золотими, срібними й мідними обручами, а

коли відчинила королева першу скриню, здивувалася мала від величезної кількості мідних грошей.

— Ці гроші, — сказала королева Багатства, — лічитимемо місяць.

По тому відчинила другу скриню, і засліпило дівчинку срібне сяйво.

— А ці гроші лічитимемо два місяці!

Королева підійшла до третьої скрині і відкинула віко. Мусила примружитися дівчинка, бо побачила безліч золотих монет, од сяйва яких аж очі різало.

— Велика сила в цих грошах, дитино, — сказала королева Багатства, — Цілий світ за них можна купити, всіх людей і все їхнє добро. Ці гроші ми будемо лічити три місяці, бо кожну монету треба буде потримати в пальцях і приласкавити. Так перелічуватимемо гроші двічі на рік. Коли ж захочемо розважитися й потішити себе, відчинимо четверту скриню.

Вона відкинула четверте віко, і дівчинка аж приплющилася: засліпило її сяйвом золотих і срібних прикрас, густо поцяцькованих смарагдами, сапфірами, діамантами, аметистами, перлами, рубінами та ямшитами.

— Вразило тебе, ягідко? — добродушно засміялася королева Багатства, — У все це ми вбиратимемося щоразу, коли кінчимо лічити одну із скринь. Ходи сюди!

І вона штовхнула високі мідні двері — зайшли вони в срібну з позолотою кімнату, вщерть заставлену дзеркалами. І побачила дівчинка себе в тій кімнаті не в одній особі, а в дев'ятьох, і дев'ять королев стояло перед нею. А що було то в перший день по приході, саме тоді наказала королева дівчинці скинути її колишню темну одежу, що в неї вбрала малу королева Печалі.

— Скидай усе, ягідко, бо ми не повинні нічого мати від Печалі, — сказала королева Багатства, — У тих, хто найбагатший із багатих, мусить бути й одежа найбагатша…

Тоді-то й одягла королева на приймачку золототкані парчі і взула в золоті туфельки, і хоч важкими вони здалися дівчинці, промовчала вона, щоб не розгнівити свою добродійку.

Від усього того запаморочилась у голові в малої, а коли подивилася вона на жінку, яка хотіла мати її за дочку, здалося, що в ній було куди більше від високої та гарної, котру розшукувала, ніж у забутої вже королеви Печалі…

Перший місяць вони лічили мідні гроші. Вставали з першими променями сонця, а лягали з останніми. І стало трохи нудно дівчинці, хоч як вона старалася, — тільки й чула, що брязкіт монет і клацання кісточок на рахівниці. Вона й сама клацала на рахівниці й лічила, лічила. Все те потім перераховувала королева і виписували вони цифри крейдою на чорній дошці. Потім стирали й писали нові цифри, і так тяглося цілий тиждень. Навіть у неділю вони працювали, спершу і в вікно не мала коли виглянути дівчинка, бо не було для неї світу, навіть із лялькою Галею не мала як розмовитися, бо ляльку Галю королева викинула надвір, і там, надворі, під дощами й росами лялька Галя й мешкала. Дівчинка лише зуміла раз вискочити, щоб хоч під деревом свою ляльку прилаштувати, тоді й відбулася їхня перша розмова, але королева Багатства її виганьбила: навіщо тепер дівчинці обдерта, безрука й безока лялька, коли в неї є таке багатство! І щоб не сумувала вона за лялькою, їй було подаровано ще в третій день, відколи тут поселилася, ляльку порцелянову у пишнім, золотом шитім одіянні, у всипаній перлами шапочці і зі справжнім діамантовим намистом. Але що з того, коли ця лялька була глуха, німа і не вміла рухати ні руками, ні ногами — погралася трохи нею дівчинка та й покинула.

Коли ж минув другий тиждень, ударилася раптом у вікно, біля якого сиділа маленька, барвиста синичка, застукала в шибку крильми.

Зирнула дівчинка надвір — і вразилася: здавалося їй, що нема більше світла, як у цій кімнаті, а за вікном так палало голубе небо і так палахкотіло сонце, що їй аж сутінки в очах постали. А ще побачила дівчинка у вікно величезну купчасту Хмару, яка палала яскравіше всього золота і срібла в королевиних скринях. У дворі росли дерева, майже досягаючи тієї хмари, й були вони покриті густим цвітом. Від того здалося дівчинці, ніби спустила на дерева цвіт сама Хмара, і все буяло, грало, мінилося й тріпотіло.

І здалося дівчинці, що в її серце вплив чи увійшов голубий повітряний хлопчик, приклав до вуст тоненьку, як сірник, дудочку і засюрчав у неї. Така чиста й гарна була його пісня, що захотілося дівчинці скочити на рівні й затанцювати, задзвонити сміхом, але зирнула на замислене, зосереджене й серйозне обличчя королеви Багатства й побачила, що з її посинених вуст почали виповзати, як чорні жуки, цифри. Так, були вони, ті жуки-цифри, чорні, як ніч, і повзали вони по столу, по руках королеви, по підлозі, по стінах і по стелі. Зирнула тоді дівчинка в один куток, другий, третій і четвертий і раптом побачила, що по тих кутках сиділи, поклавши голови на підставлені долоні, одна, друга, третя й четверта Нудьга. І були в тих Нудьг олов'яні очі, і шия в них на в'язах не трималася, а тіло було таке прозоре, що всі кісточки просвічувалися. Вряди-годи позіхали ті Нудьги, розводячи щелепи, і від того в хаті починало пахнути пусткою і цвіллю.

— Чому не працюєш, дочко? — спитала королева.

— Я подивилась у вікно, — сказала дівчинка, — А що, ми так і не виходитимемо надвір?

— Навіщо нам той двір? — сказала королева, продовжуючи лічити, — Всі барви, які є там, знайдеш у цих скринях, а світла в них навіть більше, як у сонці.

— Але є трава, і небо, і світ, — прошепотіла дівчинка.

— Все те з'єдналось у металі і в коштовному камінні. Трава — у смарагді, сонце — у золоті, хмари — у сріблі, а небо — в аметисті. Світ же — це щось непевне й химерне: маючи те, що ми маємо, непотрібний він нам.

— Але ж усі діти, — сказала трохи з відчаєм дівчинка, — повинні не тільки сидіти, але й бігати. І то на свіжому повітрі.

Подивилася на неї пильно королева й задумалася.

— Я теж про це десь чула, — сказала вона непевно, — Хтось мені про це колись уже казав… Не знаю, як бути…

— Але це й справді так! — гаряче сказала дівчинка, — Навіть королева Печалі відпускала мене побігати й побавитися на свіжому повітрі.

— Тому ти від неї і втекла, — сказала королева Багатства.

— Але ж я не збираюся від вас тікати, — сказала дівчинка.

— Ну гаразд, — мовила королева, — Була б ти дуже дурненька, коли б утекла від такого багатства, яке маю. Йди надвір і погуляй. За два тижні пізнаєш мою справжню радість, ніяка гульня її тобі не замінить. Одягнемо найбільші світові прикраси. Хочеш?

— Ой, тьотю-мамо! — плеснула в долоньки дівчинка, — Тоді я стану така ж доросла й гарна, як Ви!

— Еге ж. Тоді тебе не вабитиме до гульні. Іди, іди!

І вона знову вдарила кісточками рахівниці, і знову поповзли їй із рота чорні жуки цифер, і ще сильніше порозводили щелепи, позіхаючи,

чотири Нудьги. Дівчинка ж хутенько прослизнула в двері, щоб не передумала королева, адже там, під деревом, її давно зачекалася лялька Галя, адже там, за дверима, — трава, сонце і світ. Вона скинула на порозі золоті туфельки і, розкинувши руки, помчалась у світ дерев, сонячного проміння й синяви, що спадала з неба голубими хвилями.

Потім вона впала у свіжу траву, поклала перед собою ляльку Галю, обіперши її об стовбур квітучого дерева, змружила серйозно брівки й спитала:

— То що, Галю, здається, ми в непогане місце потрапили?

— Не знаю, — сказала лялька, — Я живу під деревом. Мочить мене дощ і з'їдає роса.

— Я попрошу господиню, щоб забрала тебе до хати, — сказала дівчинка, — Вона гарна і добра, чи не так?

— Золота, — сказала лялька.

— Вона не сварить мене і не б'є, — мовила дівчинка.

— Еге ж, бо вона золота, — сказала лялька.

— Я оце навіть подумала: вона дуже й дуже схожа на мою маму.

— Не знаю, — відповіла лялька, — З двору мені не видно.

— Ну, не сердься, — сказала дівчинка, — Хіба можна сердитися на таку гарну й золоту!

— Золоту, — зітхнула лялька, — А золотим одноокі й однорукі не потрібні.

— Одне лише недобре, — шепнула дівчинка, — Мені за тим рахуванням нудно.

— Еге ж, — сказала лялька, — А мені хіба не нудно тут?

— Але я стараюся, я дуже стараюся. Хочу, щоб вона мене полюбила.

— Старайся, — сказала лялька.

— Втомилася я блукати по світі, — зітхнула дівчинка.

— А я стомилася валятися тут, під деревом.

— Ех ти ж хитра! — вигукнула дівчинка, — Все про себе, все про себе. А про мене ти подумала?

— А про мене ти подумала? — спитала лялька.

— Така ж ти вредна, Галю! — спалахнула дівчинка, — Вредна й нерозумна.

— Нерозумна, бо вредна, — зітхнула лялька.

— То й сиди собі під цим деревом, — згорда сказала дівчинка, — Нащо ти мені, багатій, така обдерта потрібна!

— Еге ж, я обдерта, — прошепотіла лялька, — Без руки і без ока. Покинь мене.

— Моя нова мама, — довірливо прихилилася дівчинка до ляльки, — вбере на мене найбільші світові прикраси, уявляєш?

— Ні, — відповіла лялька.

— А я уявляю, бо вже бачила ті прикраси. Диво-прикраси! Тоді я стану гарна-гарна! Як вона!

— Еге ж, золота станеш! — єхидненько мовила лялька.

Тоді розсердилася дівчинка, скочила на ноги, тупнула ніжкою, гордо розпрямилася, задерла носика, зирнула на свою ляльку Галю, мізерну, брудну, мокру й покалічену, губи в дівчинки здригнулися погордливо і, не озираючись, пішла вона в дім, де все ще сиділа й лічила королева Багатства, аж дзенькіт монет сюди долинав…

І так уже вона чекала, щоб минули ці два тижні, так чекала, що аж у вікно перестала дивитися, і вже не бачила ні жуків-цифр, ні чотирьох Нудьг по кутках. Так же вона старалася, так уважно лічила, аж потеплішав зір у її нової мами. Навіть сни у дівчинки змінилися, й снилася вона тільки сама собі, та все в отому уборі пишному, та все у тому камінні коштовному. Прожила вона сім літ на світі і добре знала: є на світі гарне й негарне, а нема такої дівчинки, котра хотіла б бути негарною. Тому заплющувала очі, коли з кутків голосно позіхали Нудьги, і сиділа якийсь час, мріючи. По тому збиралася на силі й знову лічила, бувало, й помиляючись. У такі хвилі зводила на дівчинку золотисті холодні очі королева Багатства і прикрикувала владно і гостро, а маленька, ховаючи очі, просила вибачення, і тільки раз пробурмотіла, що дітям потрібно трохи й побігати, і на свіжому повітрі побувати. І королева знову її відпустила, і дівчинка побігла до своєї ляльки, адже мала добре серце й не могла її забути. Але лялька там, під деревом, німа й нежива зробилася, і скільки не заговорювала до неї маленька, ані згуку у відповідь не почула.

— І нехай! — сказала вона, — Дуже ти в мене прошена!

Вона знову повернулася в хату, задерла носика, але серденько її все-таки щеміло.

Чи не тому дівчинка почала прокидатися ночами, присувалася до вікна і дивилася на облиті місячним промінням краєвиди? Тоді ставалося маленьке диво, бо по місячному промені спускався до неї Місячний хлопчик, одягнений у темну керейку, ставав на підвіконня і дивився смутно.

— Прийшов смутити мене? — спитала в нього дівчинка.

— Авжеж, — мовив тихо Місячний хлопчик. — Це мене до тебе королева Печалі послала.

— А що, не забула вона мене?

— Вона нікого не забуває, — сказав Місячний хлопчик.

— Сердиться на мене?

— Ні, але не забуває. Пусти мене до себе в серце! — попросився Місячний хлопчик.

— Ні, — сказала дівчинка. — Мені в цьому домі добре.

— А от і неправда, — сказав Місячний хлопчик. — Коли було б добре, я б до тебе не прийшов.

— Гаразд, заходь, — шепнула дівчинка. — Тільки тихо будь!

Вона впустила його до себе в серце, і він, згорнувшись там клубочком, висвистував смутненьку мелодію. На те тихо зітхала дівчинка і неспокійно переверталася з боку на бік…

І ось прийшов той день, якого так чекала. Сонце було велике, аж сміялося, королева була гарна, аж світилася. Здавалося дівчинці, що

саме в той день побачить вона в королеві Багатства високу й гарну, що знову почала їй снитися, адже королева в той день справді мала бути (так воно й сталося) найгарнішою з гарних, а хіба мама не є найгарнішою з гарних, думала дівчинка. Сподівалася вона, що, надягши прикраси, потепліє королева й усміхнеться до неї так, як того дівчинка давно сподівається, — як ота висока і гарна зі срібної стежки. Тільки тоді маленька знайде справжнє щастя.

Королева встала того дня вранці-рано. Була урочиста й поважна і цілу годину вмивалася у джерельній воді, яку сама принесла у золотому глеку. Маленька ішла побіч неї із меншим, срібним глеком, і їй здавалося, що цілий світ навколо неї заспівав. Їй подобалося йти по вранішній росі, тримаючи на плечі глека й зберігаючи на обличчі таку ж поважність, яка була у королеви. Але цілу годину вмиватися (а вмивалися вони кожна в своїй кімнаті) не мала терпіння, тому підійшла до вікна й задивилася на сяючий простір найяснішого з ясних ранку. А коли дивилася вона у вікно в цьому домі, щось з нею конче приключалося. От і тепер очі її мимохіть зупинилися на блискучій Хмарі, що стояла посеред неба, відтак прилетіло до її серця щось мале й волохате і вкусило, наче комар. Невідь-чому згадала дівчинка свою німу й покинуту ляльку Галю і пошкодувала, що не побачить та її у пишному вбранні.

Але сьогодні був надто урочистий день, і дівчинка перестала дивитися на ту Хмару і перестала згадувати ляльку Галю, хоч серце її й продовжувало легесенько щеміти — пішла вона у дзеркальну кімнату, де вже й королева Багатства була. Прегарне лице вона побачила, що цвіло двома свіжими рум'янцями, і золотаві холодні очі, що мигнули до неї відсвітом золота.

— Ходи за мною! — сказала королева Багатства і повела її до комірчини, де ховалося вбрання. Відчинила двері й запахло звідтіля неземними пахощами — дівчинка простояла з відкритим ротом весь час, доки підбирала собі шати королева. Коли ж одягла вона пишну з найпишніших сукню, стала ще привабливіша, але начебто й холодніша.

Звела гордо підборіддя, а обличчя набралося пихи, в той час як очі запалали холодним сяйвом коштовного каміння. Потім одягла дівчинку, і маленька також перетворилась у пишну красунечку. Тканина важко лежала в неї на тілі, і їй теж захотілося звести підборіддя, але погляд її знову упав на вікно і знову побачила вона лискучу білу Хмару серед неба. І знову згадала вона свою викинуту ляльку Галю, і знову щіпнуло її за серце, начебто комар укусив. Здалося їй навіть, що в серці ворухнувся й отой її новий приятель, Місячний хлопчик, — насвистував безперервно свою пісеньку, а може, почула звідти, знадвору, гіркий і осудливий шепіт своєї товаришки ляльки Галі.

— Тепер примірятимемо прикраси, — урочисто звістила королева Багатства і поважно рушила до дзеркальної кімнати.

Заіскрилися й засвітилися коштовності четвертої скрині, і дівчинка на мент зовсім забула про Місячного хлопчика в своєму серці, вона сплеснула долоньками й кинулася до скарбу. Королева виймала одну за одною оздоби. Були вони двох познак: одні — на дорослу жінку, а другі — на дитину. Королева приміряла дорослі оздоби, а дівчинка — дитячі, й ходили вони від дзеркала до дзеркала в щоразу новій прикрасі. Навіть одна на одну забулися дивитися. Від тих одеж та коштовностей і справді порозквітали вони, ніби пишні квіти, а дзеркала улесливо показували їм їхню красу, навіть до маленької прийшло таке товсте і горде Пишенятко — задерла дівчинка носика й аж захлинулася від самозакоханості.

— Немає над нас, — сказала поважно королева. — Ми — найбагатші, найвродливіші й наймогутніші, адже все в світі купується і все грішми виміряється.

— І можна навіть маму купити? — спитала дівчинка, крутнувшись перед дзеркалом.

— Й маму теж, — сказала королева Багатства, — Але тобі не потрібно купувати маму, можеш вважати, що ти її уже знайшла. Згодна зі мною?

— У кожній жінці, яку я зустрічала і в якої жила, — сказала дівчинка, приміряючи до голівки діамантову діадему з привісками, — було тільки трошки від мами. І знаєте, що дивно, — чим більше я у них жила, тим меншало оте "трошки"...

— Тепер не поменшає, — сказала урочисто королева, — Ану глянь на мене!

Дівчинка звела очі на королеву, і здалося їй, що зараз станеться те, чого сподівалася, що побачить вона срібну стежку, а на ній — високу й гарну, котра вміє усміхатися, аж весь світ змінюється й веселішає, аж весь світ починає купатись у веселих барвах і барвами покривається. Саме таку усмішку сподівалася й жадала побачити під той час дівчинка, але на неї дивилася холоднооka й зовсім чужа красуня, очі в якої — крижинки, а вуста в якої аж побіліли, так гордо стулилися. І коли уздріла те маленька, всі пишні шати, що покривали королеву Багатства, і всі її надкоштовні прикраси раптом потьмяніли. І дівчинка мимохіть відступила крок назад, а на її обличчя раптом поклався непідробний ляк, що аж тихий згук вирвався з її ротика. Тоді насупилася королева Багатства, бо все зрозуміла, й гнівно блиснула очима, ніби вогнистою шабелькою її вдарила.

— Та ти що! — скрикнула вона сердито, — Що це з тобою? Хіба ти бачила десь пишнішу й гарнішу жінку? Хіба не повинна ти відчувати за те, що я згодилася бути твоєю мамою, найприниженішої вдячності?

Тоді здригнулося серце в маленької, і відчула вона, що тіло її холодним потом укривається. І сама не тямила чому, а зняла вона із себе діадему з привісочками й поклала в скриню. Постягала із пальчиків

персні й колечка, а з вух познімала сережки. Скинула із шиї намисто, покірно стала перед королевою Багатства і смиренно похилила голову.

— Що це ти зробила, негіднице! — крикнула королева Багатства, і коли зирнула на неї маленька, ще більший ляк відбився на її обличчі. Ота гарна й золота, ота красуня неземна раптом перетворилася в темну почварну відьмугу. Крутнулася дівчинка на закаблучку і, гублячи золоті туфельки, спершу одну, а тоді й другу, кинулася притьма в двері, бахнула в них долоньками, рвонулася з того дому, а вслід за нею полетіла золота діадема з привісочками, яку розгнівана королева зірвала собі з голови.

Одне тільки встигла дівчинка — схопити під деревом свою бідну й самотню ляльку Галю, й побігла, побігла, аж світ колом їй заточувався. І це тривало аж доти, доки не витекла з неї вся сила, а в боці не заколола колька. Тоді вона пішла. І йшла, йшла, йшла, а на очах у неї виросли чарівні кришталеві сльозинки. І крізь ці сльозинки вже вкотре побачила вона срібну стежку перед собою і зупинилася заворожено, бо світ покрився барвистими колами, в яких найбільше було червоного, і назустріч дівчинці вже вкотре пішла висока й гарна жінка, від усмішки якої заграло ніжною музикою розіпнуте довкола сонячне проміння. Упала дівчинка на коліна і простягла руки до високої й гарної:

— Мамо, мамо, — сказала вона з розпачем, — Чи довго ще шукати мені тебе в цьому світі? Чому не можу знайти тебе в інших жінках? Чому, чому я тільки трошки тебе в них знаходжу і чому, чому те "трошки" не росте в них, а зникає?

І вона заплакала гірко, і сльози її змили два прозорі кришталики, які так дивовижно оббарвлювали світ, а висока й гарна жінка розмилася тими сльозами і знову перетворилася в тінь. І тільки усмішка ще жила на її вустах, але й та скоро розчинилася, і дівчинка впала на траву, бо вже вся сила з неї витекла, бо вже не могла вона ані смутитися, ані плакати.

Розділ 4

Вона отямилася від того, що почула: біля неї хтось ходить і сміється. Розплющила око й побачила, що й справді ходить біля неї лялька Галя й невідь-чому їй страшенно весело. Так весело, що аж образою закипіла маленька.

— Чого смієшся, Галю? — сказала вона крізь сльози, — Могла б мене й пожаліти.

— А я й жалію, — відповіла лялька Галя, — Але смішно мені, і то від того, що не розумніша ти від мене.

— Чому це я не розумніша? — спитала дівчинка.

— А тому, що й сама не знаєш, чого хочеш, — відказала лялька Галя, — А тому, що всі тебе дурять, через це ти й дурненька.

— То з того сміятися треба? — обурено спитала дівчинка.

— А може, й не треба, — сказала лялька й перестала сміятися, — Я ж також дурненька і не знаю, що треба, а що не треба.

— Що ж мені робити далі, Галю? — спитала мала.

— І цього я не знаю, — сказала лялька Галя, — Дивися, як усе навколо цвіте й росте. Бджоли на квітах танцюють, метелики й навіть мухи. Птахи співають і цвіркуни — може, тобі треба веселитися, а не смутитись?

— Дивне кажеш, — мовила дівчинка, — І легко тобі сміятися й таке казати. А я от блукаю, блукаю і не знаходжу своєї мами. Світ такий широкий і великий, і не знаю я, чи вже її й знайду.

— Знайдеш, — сказала лялька Галя, — Коли кажеш, що світ такий широкий і великий, — знайдеш!

— Але ж я вже стільки обходила…

— Пхе, скільки ти там обходила! Світ же, сама кажеш, широкий і великий.

Маленька втерла пишним, вишитим золотом і сріблом рукавом очі і спробувала усміхнутися.

— То що, спробувати ще раз? — спитала, — Може, ти мені підкажеш, Галю, куди маю йти?

— А чого ж, підкажу, — відповіла Галя, — Я там довго під деревом сиділа й довго думала. А коли сидиш, викинута, і довго думаєш, то щось і придумається. Хочеш, піди туди, — показала вона на схід, — або й туди, — показала на захід, — А хочеш, піди туди чи й туди, — показала на північ і південь, — Світ широкий і великий скрізь є.

Тоді погладила дівчинка свою бідну, безруку й безоку і все-таки дурненьку ляльку Галю по голівці, аж та зраділа і затанцювала раптом, закрутилася, як дзига, а тоді спинилася й ніжкою притупнула.

— Ух, як добре! — сказала вона, — То я від радості засміялася. І знаєш чому? Ми знову разом, і я вже не викинута. Ходімо, чи що?

Дівчинка теж недовго роздумувала. Встала, притулила свою веселу ляльку до грудей і пішла у світ, покинувши цей край. Навіть не озиралася, щоб побачити, чи видно звідсіля хату із солом'яною стріхою, з-під якої вона щойно втекла, і жінку в пишному строї. І чи дивиться та жінка їй услід. Ішла собі і йшла, а в оченятах її горіло по іскорці, бо чимось вона себе втішила, бо щось собі, здається, придумала…

Спершу дівчинка почула веселу, легку і грайливу музику, і це одразу її підбадьорило. Звернула зі стежки на вкочену дорогу, але відразу мусила зійти на узбіччя, бо дорогою котилися карети, з яких визирали веселі люди. Візники на каретах помахували довжелезними батогами, і ті батоги вряди-годи ляскали над запряженими в два чи три ряди білими й чорними кіньми. І гукали ті візники пронизливо, а все те: і рух карет, і ляскання батогів, і покрики візників — улягало в ритм легкої, грайливої музики.

Карети звертали на іншу дорогу — алею, а вздовж неї з одного й другого боків висаджено було по два ряди дерев. І в глибині тієї дороги-алеї побачила дівчинка ще одну хату під солом'яною стріхою, але куди вищу й просторішу за попередні. Побачила вона на ґанку й високу, гарну жінку, аж серце їй ледве не зупинилося. Онде вона, її справжня мама! Але цього разу була дівчинка обережненька, не побігла до неї, а поволеньки пішла, ледве ногами пересуваючи.

Карети ж під'їжджали до ґанку, і з кожної, ніби бджоли з вулика, висипали по-святковому вдягнені чоловіки й жінки. Побіч завзято вигравали музики, і люди, котрі вискакували з карет, зразу ж ладналисъ у пари і відразу ж входили у танок. Було їх так багато в широкому дворі, тих танцюристів, що й ціла левада була запруджена ними. Танцювали всі й вигецували, а висока й гарна жінка, зустрічаючи кожну пару, щось заохочувальне їм викрикувала. Збоку від танцюристів, біля самої хати, розкладено було довгі, застелені вишитими убрусами столи, на яких красувалося повно наїдків і напоїв, і танцюристи раз-у-раз покидали танок і бігли до тих столів підкріпитися.

Тоді відчула й собі дівчинка, що вона голодна, бо в королеви Багатства харч був мізерний, та й давно вже вона звідти пішла. Отож аж голова їй крутилася, так хотілося їсти, а ще йшла завертом од того, що все навкруги вертілося, та й музика звучала ритмова, аж поривало її до танцю. А ще мала хвилювалася, бо жінка, до якої йшла, аж нітрохи не втрачала подібності з тією, котру бачила на срібній стежці крізь чарівні кришталики.

Спинилася й роззирнулася. І щось таке дивне помітила: музиками були пси, коти, пацюки і кози; окрім того, навчено їх було, певне, однієї мелодії, отієї веселої, легкої і грайливої, вони весь час одну й ту ж мелодію грали, і так це було незвичайно, що дівчинка не відала: радіти їй чи дивуватися.

Її вже помітила господиня двору й дому і рушила назустріч, світячи весело пустотливою усмішкою й пританцьовуючи при ході.

— Дивіться, мої гостеньки, дивіться! — загукала вона, — Яке чарівне і втішне маля до нас прийшло! Гляньте, як пишно воно вдягнене! Ходіть, дівчата, привітаємо нашу маленьку дорогу гостю!

На те з танцюючого тлуму випурхнуло кілька легких дівочих постатей і обступили вони дівчинку, зацвірінчали, закричали, гладячи її вишиту золотом та сріблом сорочечку і її золототкану плахточку.

— Звідкіля ти взялася, дівчинко? — спитала жінка, — Дивіться, а воно босе. Ти що, черевички згубило?

— Босе, босе, босе! — закричали дівчата, — Воно черевички загубило.

Жінка підійшла зовсім близько, а маленька так на неї задивилася, так задивилася, аж розсміялася весела господиня:

— Ну й чудне маля до нас прибилося! — вигукнула вона крізь сміх, — Гляньте, подруженьки, чи не смутне воно?

— Смутне, смутне! — закричали тонкими голосами дівчата. — Але ми її зараз розвеселимо.

І вони почали тіпати малу, смикати й повертати.

— У моєму королівстві не повинно бути смутних! — владно сказала жінка, — Розвеселіть її, а я згодом вийду до неї побалакати.

Повернулася і відійшла легким, танцівливим кроком. Дівчата знову засміялися та, склавши коло, й собі пішли у танок. Кожна з них корчила смішні й утішні мордочки, аж дівчинка не витримала й засміялася.

— Вона сміється, сміється! — заплескали в долоні дівчата, — Королево Веселості, вона уже сміється!

Одна з них схопила дівчинку за руку й повела її до ґанку, а інші веселою юрмою йшли слідом.

Королева стояла на ґанку, тримаючи на вустах усмішку. І дівчинці захотілося кинутися до неї з криком: "Мамо!", обхопити її коліна й заплакати від щастя. Але щось легеньке й остережне торкнулося її серця, щось там у ньому загучало, від чого дівчинка спинилася й завмерла. А що обличчя її все ще сміялося, то й уступила вона в розмову з королевою Веселості.

— Хто ти й куди йдеш? — спитала жінка, не перестаючи усміхатися й пританцьовувати.

— Я шукаю маму, — сказала дівчинка, — Мені сказали, що вона живе на Хмарі, — дівчинка показала на велику купчасту Хмару, — але туди ще ніхто з живих не діставався. Через це мені порадили йти у широкий і великий світ і спробувати знайти свою маму в інших жінках. От я і ходжу.

Королева Веселості задумалася на мить, але оскільки не могла вона задумуватися, то махнула рукою й засміялася.

— І треба таке придумати, — сказала вона, не перестаючи пританцьовувати в той час, як дівчата навколо кружляли й вигиналися,

маючи білими осяйними одежами, — Навіщо тобі взагалі щось шукати, коли в світі так весело? Слухай, як чарівно звучить музика, глянь, які всі навколо веселі й задоволені, отож веселися й танцюй!

— А чому у вас такі чудні музиканти? — спитала дівчинка.

— Бо вони не вміють танцювати, — озвалася королева, — Коли б я посадила музиками людей, то образила б їх: всі танцюють і веселяться, а вони — ні! Веселися й ти!

— Музика у вас гарна, — сказала дівчинка, — Але хіба може бути по-справжньому весело без мами?

— От чудна! — клацнула пальцями королева, — Таж у мене ніхто, чуєш, ніхто ніколи не думає ні про мам, ні про тат і, взагалі, ні про що химерне і зайве. Тут тільки веселяться й танцюють… Тут ніхто нічого не думає і ні про що не турбується.

— В дорослих це може бути й так, — сказала дівчинка, — а в дітей інакше. В дітей повинна бути мама.

— От уперта дівчинка! — сказала королева, — Я вже, здається, знаю, що сталося з твоєю мамою… Але даремно ти себе трудиш. Ходи у гурт і веселися. Коли тобі так хочеться, обійди всіх жінок і подивися. Можеш і мене за свою маму вважати, теж мені клопіт! А коли не знайдеш, приходь сюди до мене, і я тобі скажу, де маєш шукати. А найліпше забудь про все і веселись!

Вона знову розсміялася легковажно й підморгнула своїм подружкам. І хоч було в її обличчі щось і справді схоже до високої та гарної, вперше на ньому промайнуло щось чуже.

— Одне запам'ятай! — сказала королева, — У нас не можна просто ходити — танцювати треба. І суму на серці в нас не можна мати. До речі, що це ти там тулиш до себе?

— Це моя лялька Галя, — сказала дівчинка, — Це моя подружка, і ми з нею разом блукаємо.

— Фу, яка нечупара! — сказала королева, — Викинь її. Знайдеш собі тут кращих подружок. Ми всі тут старих подруг покидали й понаходили нових, правда, дівчата?

— Правда, правда! — закричали дівчата і засміялися, затанцювали.

— Заберіть, подруженьки, в неї те опудало, — наказала королева, — Хай веселиться і хай ніщо її не смутить.

Дівчата кинулися до малої, вирвали в неї з рук ляльку Галю, підкинули як м'яча й почали перекидатися нею з реготом.

— Не чіпайте моєї Галі! — закричала з розпачем дівчинка, — Це моя найкраща подружка, і я її не хочу кидати!

Вона кинулася в гурт, вихопила ляльку Галю й притисла її до грудей, аж тремтячи від обурення.

— Ці діти й справді чудні, — весело сказала королева, — Не чіпайте того одоробла, подруженьки, хай бавиться.

Вона махнула рукою, і раптом зойкнула біля грудей маленької лялька Галя і стала холодна, німа й нежива…

І перший страх упав у серце малої, але вона й оком не моргнула, бо за час мандрувань мудра зробилася. Отож удала, що й справді хоче

танцювати й веселитися, й засміялася, тулячи до грудей холодну ляльку. Вже й до самої королеви її не вабило, бо через те, що повелася вона так негарно з її лялькою, зовсім перестала бути подібною королева до тієї високої і гарної. Не могла вона й не послухатися королеви, отож хитнула тільцем, вловлюючи ритм легкої й грайливої музики, і пішла танцівливим кроком, як ходять тут усі, щоб сховатися від очей королеви Веселості і вкрутитись у шумливий та витупуючий нурт. Адже й правду сказала їй та жінка: так багато тут зібралося людей, скільки тут жінок — чи ж не знайде вона поміж них маму. Отак ішла вона, йшла, пританцьовуючи, зазирала в обличчя кожній жінці і за короткий час побачила безліч гарних, завзятих і невтомних. І до кожної пильно придивлялася дівчинка, жодної не оминула, проходячи в танку, хоч і нелегко це їй було, адже танцюристи змішувалися й переміщувалися. І ще одне помітила дівчинка, таке, що найдужче її здивувало і від чого друга крапля страху пропекла її, наче розтоплене срібло. Уздріла, що більшість цих веселих облич вкрито потом і, хоч усі вони сміються й веселяться, не в одного розширені й наче перелякані очі. І ще третє помітила дівчинка: коли хтось із танцюристів притомлювався і коли в когось із них зникала з обличчя усмішка, тоді земля починала похитуватися, а за хвилю розверзалася під тим утомленим, чути було короткий розпачливий крик — земля навіки ковтала нещасного. По тому знову сходилася, ніби стулювала неситі вуста. І вже не було серед танцюристів жодного втомленого і смутного, жодного, хто б розширював зі страху очі, а всі веселилися й танцювали. І ще четверте помітила дівчинка: людей від того на леваді не меншало, бо по засадженій деревами дорозі-алеї їхали й їхали нові карети і з них висипалися, як бджоли з вуликів, одягнені у святкову одежу люди. До них підходила королева Веселості, легка, грайлива і радісна, і щось їм гукала. І люди поспішливо, не обтрусивши й куряву з дороги, кидались у танцівливий тлум і танцювали, танцювали, перериваючи танок тільки для того, щоб прискочити до столів і щось похапцем з нього хапнути. Тоді дівчинка кидалася до тих нових людей, сподіваючись побачити серед них ту, котру так довго й безнадійно шукала, але довкола снували тільки чужі люди. Малу вже починав і жах пробирати, хоч на обличчі в неї і зблискувала незмінна весела всмішка. Їй здалося, що все тіло її

також покривається потом, а ноги й умлівати почали. І вона, може, дотанцювалася б до того, що ковтнула б і її земля, але в цей час сонце сховалося за обрій, і королева Веселості плеснула в долоні і гукнула всім весело й бадьоро:

— Спати всім, спати! До завтрашнього дня спати!

Тоді всі танцюристи, як підкошені, почали валитися на землю, де хто був, і відразу ж засинали, викидаючи з ротів втомлене й гаркаве хропіння. Маленька теж лягла на вільний клаптик поораної ногами землі, а що не могла заснути, то задивилася на великий і повний місяць, який спинився просто над нею. І побачила, як по місячному промінні з'їжджає безліч маленьких Місячних хлопчиків, а серед них і той, якого вона вже знала. Так, це був той самий, що приходив до неї, коли жила вона в королеви Багатства. І дівчинка раптом зраділа йому, як радіють доброму приятелеві, адже так багато незрозумілого й дивовижного вона побачила.

Місячний хлопчик був одягнений у темну керейку, підійшов він до малої й постукав у груди.

— Знову прийшов смутити мене? — спитала дівчинка, — Хіба не знаєш, що земля тут проковтує сумних?

— Це тільки вдень, — сказав Місячний хлопчик, — Вночі всім дозволено смутитися. Вночі не королева Веселощів панує, а королева Печалі.

— Як вона там? — спитала дівчинка, — Не забула ще мене?

— Коли б забула, не прийшов би я до тебе, — сказав Місячний хлопчик.

— А я вже гадала, що зустріну тут маму, — мовила мала, — Але й тут її нема! Ніде-ніде її нема!

— Чому ж не підеш звідси? — спитав Місячний хлопчик.

— Бо королева Веселощів щось таке мені пообіцяла. Щось таке: ніби покаже мені маму.

Місячний хлопчик стояв біля неї й трусився, навіть зубами поклацував.

— Що з тобою? — спитала його дівчинка.

— Холодно мені біля тебе, — сказав Місячний хлопчик, — Пусти мене собі в серце.

— Я тебе пущу, — сказала дівчинка, — але давай ще трохи порозмовляємо. Лялька моя Галя німа й глуха зробилася, і не маю я ані з ким словом перекинутися. Чуєш, як усі хропуть?

— Гадаєш, вони сплять? — спитав Місячний хлопчик, — Це вони з нами розмовляють, з Місячними хлопчиками. Саме сюди насилає нас найбільше королева Печалі. Саме тут ми знаходимо найбільше сердець, що згодні нас пригріти. Зрештою, можеш розмовляти зі мною й інакше. Пусти мене в серце й говори, я тебе почую, та й ти мене добре чутимеш.

— Заходь! — зітхнула дівчинка.

І він пройшов крізь її груди і вступив у серце. Згорнувся там клубочком і почав висвистувати найсмутнішу із смутних мелодію. Прислухалася маленька й почула, що крізь рокітливий хропіт зусібіч на цьому полі проривається ця ж таки мелодія. Вся поорана ногами левада, хоч і повна сонних та змучених людей, покрита тією музикою, як прозорою сіткою, бринить тут кожен міліметр повітря. Дівчинка

пригорнула до грудей свою німу ляльку Галю і подумала під ту музику: а що, як і її мама приїжджала сюди в кареті, а що, коли й вона серед тих, кого проковтнула земля. Коли так, ніколи не знайде вона своєї мами, хоч би й довіку її шукала. А ще вона подумала, що королева Веселощів дуже хитра — пустила шукати її маму серед цих людей, хоч добре знала: ніколи дівчинці не передивитися всіх облич. Адже прибувають сюди щодня нові й нові люди і щодня вона їх переглядатиме, тобто доведеться їй танцювати без кінця, і це триватиме доти, доки не висякне її сила.

— Земле, земле! — прошепотіла дівчинка, — Я знаю, що ти добра, що ти милостива. Скажи мені, земле, де моя мама?

Але натомість вона почула тільки музику, тільки мелодію, що її висвистував Місячний хлопчик. Мовчала земля, бо й сама була втомлена, і сама спала.

— Ні, — сказала тоді дівчинка, прислухаючись до музики, що її награвав Місячний хлопчик, — Не залишуся я на цьому полі, адже це таке поле, що з нього нема повороту…

Вона сіла на тому клаптику землі, що їй дістався, і, натятій на коліна плахточку, бережно поклала біля себе німу ляльку й поставила лікті на коліна. Сиділа так і дивилася на Місяць, який і тепер спускав по блідому тонкому промінні Місячних хлопчиків. Вони сплигували на землю і йшли, шукаючи того, хто їх погукав. До того, хто вдає із себе сплячого, щоб постукати йому в груди і завітати в серце…

Маленька просиділа так доти, доки не поблідли в небі зорі. Трохи вона балакала з Місячним хлопчиком, але нічого розумного він їй не сказав і нічого не порадив. Коли ж поблідли зорі, Місячні хлопчики зробилися нетлями й полетіли з першими хвилями світанку геть. Дівчинка встала, взяла ляльку Галю й почала пробиратися між сонного люду — в цю передсвітанкову годину всі спали. Сіре світло обливало

сплячих, і вони з розтуленими ротами і змореними сірими обличчями виглядали як неживі. Жоден із них не всміхався уві сні, бо кожен донесхочу насміявся вдень.

Вона дісталася до хати під солом'яним дахом, двері тут було відчинено, на ґанку сиділи, посхилявши голови на коліна, дівчата в сірих сукнях. Всі вони спали також. Дехто відкинувся до стіни — і в дівчат обличчя були сірі й ніби паперові.

Маленька ступила на сходи, які голосно під її босими ногами зарипіли. Одна із дівчат прокинулася, глипнула на дівчинку і знову відкинулася до стіни, з її рота вирвалося хрипке дихання.

Зайшла в хату й побачила королеву. Та лежала вшир ліжка нероздягнена й нерозплетена. У волосся її було зашпилено майже зів'ялу квітку, а ноги впиралися об підлогу. Один туфель спав, і крізь порвану панчоху виглядали сірі пальці.

Маленька боязко простягла руку й торкнула королеву. Та злякано підхопилася, і тоді вже дорешти переконалася дівчинка: анітрохи не схожа ця жінка на її маму.

— Хто мене будить? Хіба вже день? — вигукнула королева.

— Ще не день, але вже й не ніч, — сказала дівчинка, — І всі ще сплять…

— Чого хочеш від мене? — спитала сердито королева Веселості.

— Мені не подобається у Вас, — сказала дівчинка.

— То, може, ти смутишся? — спитала насторожено королева.

— Ні, — всміхнулася якнайвеселіше дівчинка, — Я не смучусь. Ви ж знаєте, чого я сюди прийшла?

— Скільки вас є, не можу запам'ятати, чого кожен сюди приходить, — мовила королева, позіхаючи.

— Я шукаю свою маму, — сказала дівчинка, — Не веселощів у цьому світі шукаю, а маму. І ви обіцяли показати, де вона.

— Таке чудне обіцяла? — засміялася королева Веселості, — Як же ти згубила свою маму? Розійшлися ви, чи що? Загубилася ти чи пропала?

— Не загубилася я ані пропала, — сказала дівчинка, — Вона пішла від мене аж так давно, що я й не пам'ятаю. Але не один мені казав: світ широкий і великий. І не може бути, щоб я її не знайшла! Допоможете мені?

— Дуже мала ти і дуже дурненька, — сказала королева Веселості, — А чи не подумала ти, що твоя мама могла померти?

— Померти? — перепитала дівчинка, — Ні, я про це не думала… Та й не хочу я про це думати. Бо коли мені стає дуже гірко, коли кладуться мені на очі чарівні кришталики, я бачу крізь них срібну стежку і високу й гарну жінку на тій стежці. І я напевне знаю, що то моя мама — вона часом навіть кличе мене…

— Все зрозуміло, — сказала королева Веселості і знову позіхнула, широко розтуляючи рота. І було в неї під ту хвилю несвіже й немолоде обличчя, а очі сухі й порожні, — Так що ти хочеш від мене? Тільки не розбалакуй, вже день настає.

— Ви казали, що покажете, де мені шукати маму, — сказала мала.

Тоді королева Веселості розсміялася.

— Я таке тобі обіцяла? — спитала вона крізь сміх.

— Еге ж!

— Ну, то й гаразд, — мовила королева, — І не тільки покажу, а можу тобі її повернути, — Вона вийняла з волосся зів'ялу квітку й недбало кинула її дівчинці, — Візьми, — мовила зі сміхом, — Оце, здається, твоя мама.

Тоді скочила на рівні і заплескала в долоні.

— Дівчата! Дівчата! — закричала весело й пронизливо, — Хутчіше вставайте, чепуріться, я вам розповім таку веселу історію, що ми знову сміхом почнемо день.

У двері почали впурхувати, причісуючись на ходу, одна за одною юні й щебетливі дівчата, і королева почала зі сміхом розказувати їм про дівчинку, яка так кумедно шукає маму у величезному й широкому світі, а знайшла, зрештою, зів'ялу квітку. І дівчата чавилися з реготу, і так їм було весело, так радісно і так моторно вони прокручувалися довкруж королеви, аж їхній сміх і щебіт збудив музик: собак, котів, пацюків та кіз. І музики наладнали інструменти, вивіряючи звуки на мекіт кози, а за хвилю вони вже грали ту ж таки веселу і грайливу мелодію, що й учора. Тоді заворушився, запосміхався людський мурашник, що спав на леваді, і почав весело лаштуватись у пари, а вловивши ритм, вони пускалися танцювати. Саме тоді королева доказала свою історію й озирнулася, щоб подивитися, а де ж це та маленька із зів'ялою квіткою? Але дівчинки ніде не було, і королева вийняла із зачіски шпильки, легковажно струснула волоссям, миттю забувши й про маленьку, і про чудне її шукання. І це тим більше пора було їй зробити, бо до її двору вже почали під'їжджати одна за одною карети, а гостей вона обов'язково мала зустріти й лагідно привітати.

Розділ 5

А дівчинка йшла тим часом порожнім полем, однією рукою тулила до себе холодну, німу й глуху ляльку Галю, а в другій тримала зів'ялу квітку. Квітка безсило похилила голівку і тихо спала, а маленька йшла і губила в траву сльози.

— Дивно мені, дивно, — шепотіли її вуста, — Дивно мені, що шукала я маму в широкому і великому світі, а знайшла тільки зів'ялу квітку. Невже це й справді ти, мамо, і невже оці прив'ялі пелюстки — твоє обличчя? Невже ці листочки — руки твої, а стебло — тіло? Я боюся, що розпадешся ти в моїх руках, мамо-квітко, і я вже ніколи тебе не знайду.

Дивилася вона на квітку із тихим жалем — захотілося їй, щоб заговорила до неї ця зів'яла красуня і щоб навчила, як їй бути і що робити. Але квітка, звісна річ, мовчала, була-бо зірвана і майже нежива, тож дівчинка й безнадію відчула.

— Неправду мені сказала королева Печалі, — прошепотіла вона сама до себе, — Не можна знайти мами в інших жінках. Мама одна, і не буває мами ні в кому чужому...

На неї повіяв сухий теплий вітер і підсушив їй сльози, роздивилася вона навколо, наче сподівалася, що хтось мудрий і великий прийде до неї і таки навчить, як їй бути і як діяти. Але поле, по якому йшла, було порожнє й німе, і не було видно на ньому навіть стежки. Тоді опустилася маленька просто на траву, поклала біля себе німу, холодну й глуху ляльку Галю й пригорнула, приголубила зів'ялу квітку.

— Квітко, не в'янь! — сказала вона, — Не покидай мене хоч ти. Адже ти — це те, що залишилося від моєї любої, гарної й доброї мами.

І їй до болю в серці захотілося знову побачити срібну стежку, і щоб світ навколо був прикрашений яскравими барвами, і щоб знову пішла до неї по тій стежці висока й гарна жінка. Вже не зіскакуватиме їй на зустріч і не гукатиме, а сидітиме, як мишка, й чекатиме. І, може, та

жінка до неї дійде. Погладить її по голові й навчить, як жити і як бути, і маленька хоч на трошки пригорнеться до неї, хоч трошки надивиться на неї.

Сиділа й дивилася на велику, блискучу, купчасту Хмару, яка розросталася по небі, і її очі, здавалося, просили щось у тієї Хмари. Кликали її до себе й манили. Маленька навіть забула про німу ляльку Галю в траві і про зів'ялу квітку в руці, вона забула про цілий світ. Здалося, що все тіло її стає легке й прозоре, що трохи ще, і вона знайде дорогу на Хмару. Затремтіла від зворушення й напруги: від хмари раптом відкололася біла цятка. Летіла сюди, просто до малої, і чим ближче наближалася, тим більшала. Ось вона вже як жайворон, а ще за хвилину — як голуб. Росла і росла, і дівчинка виразно побачила білі крила. Серце затремтіло їй у грудях, а тоді шалено закалаталося, але вона боялася поворухнутися: чи тому, що спала, чи тому, що боялася злякати птаха. А птах уже ширяв над головою. Побачила мала, що це великий, білий красень, що це великий білий Лебідь. Засвистіло повітря під його крилами — Лебідь повільно спустився і майже впав біля дівчинки.

— Доброго тобі дня! — сказав він над силу, — Дай-но напитися, бо здорожився я і втомився.

Дівчинка, занепокоєно скочила. Але поблизу не було ні річки, ні криниці, ні калюжі, і вона розгублено озирнулася.

— Нічого нема, крім роси, — сказала.

— Збери росу, — мовив, надсадно дихаючи Лебідь, — Самому несила вже…

Дівчинка обережно поклала на траву біля ляльки Галі зів'ялу квітку й почала повзати на колінах, струшуючи в жменю росу. Довго вона так

повзала, і терпляче чекав Лебідь — виривалося вряди-годи з його грудей перепалене повітря, і хрипко постогнував він, ніби конав.

Тоді піднесла йому дівчинка те, що зібрала, і Лебідь не випив, а висмоктав вологу.

— Звідкіля це ви летите, Лебедю, — спитала вона, — що не маєте сили й до річки дістатися?

— Звідкіля лечу? — усміхнувся гордо Лебідь, — Літав так високо, куди жодна пташка не долетить. Літав так швидко й так стрімко, що часом і Хмари досягав.

— Досягли Хмари? — захоплено вигукнула дівчинка.

— Чому дивуєшся? — звів голову Лебідь, — Глянь, яка в мене довга й гарна шия, які в мене чудові груди, а які могутні у мене крила!

— Далеко до тієї Хмари? — спитала дівчинка.

— Дуже далеко, — сказав Лебідь, — Через це і впав я притомлений, бо з далекої мандрівки повернувся. Вся сила висякла з мене. Але коли буду в силі, знову полечу…

— Лебедю! Лебедю! — прошепотіла дівчинка, — А мене ви не могли б занести на ту Хмару? Кажуть, палац там є срібний, а в ньому моя мама.

— Не знаю, — сказав Лебідь, — Ніколи на Хмарі не сідав. Черкну крилом і повертаюся назад. Дай-но мені ще напитися, дівчинко! Не маю я ще сили й розмовляти…

І знову маленька повзала на колінах, бруднячи золототканну плахточку, і збирала для Лебедя по краплині росу.

— Чудова це вода, чарівна, — сказав Лебідь, напившись удруге, — Мені вже прибуло сили, і я скоро знову готовий буду летіти. Кажеш, на тій Хмарі є чудовий палац?

— Так кажуть, — мовила дівчинка, — І ще одне, Лебедю. Чи можна оживити квітку, яка майже зів'яла? І чи можна оживити ляльку, яка раптом стала холодна, німа й глуха, але яка по-справжньому мене любить?

— Мене ж ти оживила, хоч я майже зів'яв, — сказав Лебідь, звівся на ноги й пройшовся.

— На Хмарі є чудові криниці, — сказав, — Вони голубі, як небо, бо це і є небесні криниці. І в тих криницях не вода, а напій чудовий і цілющий. Дай-но мені втретє напитися, дівчинко, бо далеко нам летіти і нелегко мені буде нести ще й тебе з твоїми подругами.

Цього разу маленька повзала ще довше, бо сонце підбилося високо і роса з трави пропадала. Але зібрала вона й цього разу жменьку зеленої води і, висмоктавши її, змахнув Лебідь крильми.

— Я готовий, — сказав він, — Бери свою квітку й ляльку і сідай. Полетимо!

Дівчинка взяла квітку і ляльку Галю і сіла Лебедю на шию. І білі крила замахали біля неї, як сон, котрий вона снила, білий простір оповив її довкола знову ж таки, як сон, що його вона снила, і припала маленька до птаха, охопивши міцно його руками, притисла, щоб не впали, зів'ялу квітку і німу, холодну ляльку Галю. І полетіли вони так, як це буває в усіх снах, що їх снять утомлені діти, а Лебідь вряди-годи викидав із горлянки довгі, пронизливі крики й набирався щоразу нової сили, бо

йому й справді нелегко було летіти з тягарем на спині. Але він летів і летів, і блискуча, срібна Хмара наближалася до них. Побачила маленька спершу голубі криниці, до яких вони й полетіли. І оповив їх неземний запах, і, наче жива, стрепенулася біля грудей у дівчинки квітка й ожила, напруживши стебло й пелюстки. І так само стрепенулася в неї біля грудей лялька Галя і засвітила вже двома очима і зарухала вже двома руками.

— Квітка й лялька ожили, Лебедю, ожили! — закричала радісно дівчинка й побачила себе вже майже біля Хмари.

І видно стало на Хмарі срібні стіни срібного міста, і срібний палац вивищувався в голубому, тремтливому, осяйному просторі, а навколо заграла тисяча барв, заіскріла й заполум'яніла, і зовсім виразно уздріла дівчинка срібну, лискучу стежку, по якій назустріч їй заспішила висока й гарна жінка. І була в неї така чарівна усмішка, що дівчинка заплакала від щастя, бо цього разу вона напевне знала, хоч і спала, що не помилилася, адже йде їй назустріч таки та, котру вона так довго й безнадійно шукала і кращої й добрішої за яку нема й не буде в усьому великому й широкому світі.

— Не зникай, мамо, не зникай, — шепотіла дівчинка крізь сон, бо насправді лежала вона під кущем, укрита лопушиним листком, — Я знаю, що це все мені тільки сниться, але не зникай! Знаю, що, прокинувшись, я знову виглядатиму стежку до тебе і знову буду тебе шукати, але трохи ще біля мене побудь. Знаю, нелегко тебе в цьому світі знайти, тож дай я на тебе трохи подивлюся, дай надивлюся, мамо, — не зникай!..

Біла стежка тяглася через велике, порожнє поле. Жовте, піщане поле, де-не-де поросле рідкою травою. Гуляв над тим полем жовтий вітер, а по стежці дибцяла маленька дівчинка років на сім, а може, й менше. Тулила ота дівчинка до грудей ляльку без одного ока і без однієї руки, щось шепотіла й говорила до неї, і лялька щось тоненько їй

відповідала. А стежка вела її все далі, адже бувають у цьому світі такі стежки, яким немає кінця, зате не піти по них також годі.